

توصیف فربه و تحلیل سلف پرتره‌های ناصرالدین شاه قاجار و تطبیق آن‌ها با مفهوم سلفی

راحیل عسگری^۲، حسن حضرتی^۳

کلیدواژه‌ها: امروزه، با پیشرفت فناوری بشر، جنبه‌های گوناگونی از زندگی روزمره دست‌خوش تغییر و تحول شده‌اند؛ یکی از این تحولات، ورود پدیده جدیدی به نام سلفی بود که حال و هوای زندگی قرن بیست و یکمی را به کلی عوض کرد. سلفی‌ها پس از ابداع شبکه‌های اجتماعی و با اضافه شدن فناوری دوربین جلو به گوشی‌های هوشمند، به وجود آمدند. همین شوق فزاینده موجب شد تا بسیاری برای پیدا کردن نخستین سلفی تاریخ دست‌به‌کار شده و به سلف پرتره‌های ناصرالدین شاه قاجار که به‌تنهایی یا در کنار همسرانش انداخته، برسند؛ اما آیا می‌توان این دسته از عکس‌های شاه قاجار را سلفی نامید؟ برای سلفی به‌عنوان یک ژانر در هنر عکاسی تعریفی پیشنهاد شده که حدود آن را از لحاظ فنی و مفهومی معین می‌کند. بر این اساس سلفی باید به وسیله دوربین جلو و یا در آینه گرفته شده تا این فرصت را در اختیار عکاس بگذارد تا دیدی از خود در محیط پیرامونش ارائه دهد؛ بنابراین تمامی این دسته از عکس‌های ناصرالدین شاه، جز آن‌هایی که در آینه گرفته شده‌اند، از تعریف سلفی حذف می‌شوند. از طرفی، چون عکس‌های وی مخاطب آنی و عام ندارند و سلفی تقریباً هیچ‌گاه به قصد ثبت در تاریخ گرفته نمی‌شود، نمی‌توان هیچ‌کدام از این تصاویر را سلفی نامید. مسئله مهم دیگر اینکه سلفی نامیدن این عکس‌ها دچار زمان‌پریشی تاریخی است که چنین طبقه‌بندی را غیرممکن می‌کند.

۱. کارشناسی ارشد تاریخ، تهران، ایران
rahil.asgari72@gmail.com
۲. دانشیار، گروه تاریخ و تمدن، دانشگاه تهران، تهران، ایران
hazrati@ut.ac.ir

استناد: عسگری، راحیل و حضرتی، حسن. (۱۴۰۵). توصیف فربه و تحلیل سلف پرتره‌های ناصرالدین شاه قاجار و تطبیق آن‌ها با مفهوم سلفی *آرشیو ملی*، (۱)، ۶۶-۷۵

۱. مقدمه

امروزه با پیشرفت فناوری گوشی‌های همراه و سایر لوازم الکترونیکی در دسترس مردم که به تقریب همگی دارای یک دوربین عکاسی هستند، عکس گرفتن به یک سرگرمی روزمره و ارزان تبدیل شده و برخلاف گذشته که تصویربرداری، مختص به اوقات و لحظات خاص و متفاوت افراد بود، حالا به تقریب تمامی جنبه‌های زندگی آدمی و لحظه به لحظه آن، در دوربین‌های عکاسی ثبت و ضبط شده و حتی تصاویر بی‌شماری از تردد عابر پیاده در خیابان‌های شهرهای کوچک و بزرگ در دست داریم که به قطع به مطالعه جامعه و مسائل آن کمک شایانی خواهند کرد. یکی از مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عوامل در تحقق این مسئله، فناوری جدیدی بود که در دهه اخیر به وسایل الکترونیکی افزوده شد؛ دوربین جلو در گوشی‌های هوشمند و تبلت‌ها، عکس گرفتن شخص از خود را آسان کرده و پدیده جدیدی به نام سلفی ایجاد کرد که شاید مهم‌ترین تحول، در سطح زندگی مردم قرن بیست و یکمی باشد.

۲. تعریف سلفی

برخی صاحب‌نظران عقیده دارند که ما در عصر سلفی زندگی می‌کنیم (بهارلو، ۱۳۹۲، ص ۱). سلفی گرفتن در میان افراد در سراسر دنیا، امری همه‌گیر شده و عجیب نیست اگر درحالی که در صف بانک منتظر ایستاده‌اید نفر مقابل شما که حوصله‌اش سر رفته، با گوشی خود سلفی بگیرد و شما هم در آن بیفتید. در واقع محدوده حریم خصوصی که در گذشته تعریف شده بود و تابوهای مربوط به شخصی نگه‌داشتن عکس هرکس، امروزه کم‌کم محو و ناپدید شده و از بین می‌روند. مردم برای پیدا کردن صحنه‌های جدید و بکر، برای گرفتن یک سلفی منحصربه‌فرد، به بالای بلندترین قله‌ها، عمق دریاها و حتی خارج از جو زمین رفته‌اند و آخرین رکوردهای اضافه‌شده به تاریخ بشری، فهرستی از مرگبارترین سلفی‌هاست، سلفی‌هایی که عکاسان برای گرفتن آن‌ها از جان خود گذشته‌اند. افتادن از صخره از متداول‌ترین علل این نوع سلفی‌های کشنده است. اما چگونه می‌توان سلفی را به عنوان یک ژانر/گونه جدید در هنر عکاسی تعریف کرد؟ «تصویری از چهره خود یا سلف پرتره که با یک دوربین گوشی همراه تهیه و بی‌درنگ در شبکه اینترنت ثبت و توزیع می‌شود، شیوه ارتباط آنی و بصری، این که ما کجاییم، چه می‌کنیم، تصویر ما از خودمان چیست و دیگران چه می‌بینند.» (بهارلو، ۱۳۹۲، ص ۱) این یکی از تعاریف پیشنهاد شده است، از دیگر تعاریف معتبر می‌توان به این موارد اشاره کرد: «عکسی که فرد از خودش می‌گیرد، به‌طور عام با گوشی هوشمند و یا دوربین اینترنتی که در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک گذاشته می‌شود.» (Chandler/Munday, 2016) یا «عکسی که شما خودتان از خود می‌اندازید، به‌طور معمول با یک گوشی موبایل که اغلب با استفاده از شبکه‌های اجتماعی منتشر می‌شوند.» (McIntosh, 2016) بنابراین، تعاریف مشخص و کمابیش محدودکننده‌ای برای این گونه جدید تعیین شده که حدود مرز آن را روشن می‌کنند.

۳. ناصرالدین شاه و عکاسی

مسئله فراگیر عکاسی سلفی موجب شده تا مردم به دنبال اولین سلفی گرفته شده در تاریخ باشند و دست بر قضا به ناصرالدین شاه قاجار برسند. ناصرالدین شاه علاقه وافری به هنر عکاسی داشت و بلافاصله پس از آشنایی با دوربین‌های فرنگی آن زمان، در جهت وارد کردن این صنعت و هنر جدید به ایران، دست به کار شد. گرچه وی به زمینه‌های دیگر صنعت روز دنیا که می‌توانست سبب پیشرفت و آبادی ایران شود، توجه خاصی نداشت، اما شیفتگی او به این هنر جدید باعث شد تا اقدامات عمده و مؤثری برای ورود و پایه گرفتن عکاسی در ایران انجام شود. رواج عکاسی غیرحرفه‌ای بین درباریان، آموزش عکاسی و تربیت عکاسان گوناگون در دارالفنون، حمایت از نگارش و نشر مبانی دانش فنی و نظری در رساله‌های عکاسی، ایجاد عکاس‌خانه به عنوان سازمان رسمی برای عکس برداری از مراسم، سفرها و تفریحات شاهانه، پایه‌گذاری تصویربرداری از جنبه‌های گوناگون زندگی، معیشت، سیاست، دین و مذهب، کارگزاران حکومتی دربار، مراسم و آئین‌ها و هنر و معماری که امروزه راهگشای بسیاری از ابهامات در پژوهش‌های مربوط به دوران قاجار هستند، پایه‌گذاری عکاسی مستند، عکاسی از زندانیان برای گردآوری پیشینه و سوءپیشینه افراد، توجه به عکاسی از زنان، همه و همه از اقداماتی هستند که با حمایت مستقیم یا غیرمستقیم او به انجام رسیده‌اند. (طهماسب‌پور، ۱۳۸۱، ص ۵۷) او با استخدام تعدادی از عکاسان حرفه‌ای فرانسوی، برای آموزش تخصصی عکاسان تازه‌کار ایرانی گام برداشت. نخستین فردی که به این منظور استخدام شد فرانسویس کارل‌هپان بود که با ورود او، عکاس‌خانه سلطنتی به طور رسمی شروع به کار کرد. (طهماسب‌پور، ۱۳۸۱، ص ۲۴) به علاوه، برای نخستین بار حاشیه‌نویسی بر عکس‌ها را باب کرد که در عصر خودش نوآوری کوچکی نبود. (طهماسب‌پور، ۱۳۸۱، ص ۴۸) لقب «عکاس‌باشی» که از القاب پایه‌گذاری شده توسط ناصرالدین شاه و به معنی عکاس حرفه‌ای و متخصص بود، برای نخستین بار به عنوان مقامی رسمی به آقا رضا، یکی از پیشخدمتان مخصوص شاه و آموزش دیده در دارالفنون، اعطا شد. (استاین، ۱۳۶۸، ص ۲۲)

همان‌طور که پیش از این اشاره شد، تعدادی از عکس‌های مجموعه شخصی آلبوم‌های ناصرالدین شاه، بیوتات، (افشار، ۱۳۷۰، ص ۳۵) توسط شخص او گرفته شده‌اند، ازجمله:

۱. عکسی از شاه در حالت ایستاده که سیم دکلانشر دوربین را در دست دارد و در حاشیه آن به قلم خود او آمده: «این عکس خودم را خودم در اندرون انداختم ۱۲۸۲ ه.ق.»
۲. عکسی از شاه که بر روی صندلی نشسته است: «شهر ذی‌الحجه الحرام سال ۱۲۸۳ اوایل توشقان‌نیل خودم انداختم.»

۳. عکسی از شاه با کلاه سیلندر و پالتو پوست خز و شلوار چارخانه: «عشر اول رمضان ۸۴ توشقان‌نیل در طهران خودم انداختم.»

۴. عکسی از ناصرالدین شاه و هفت تن از زنان حرم سرا: «در جاجرود انداخته شد، سنه ۸۶ ثیلان‌نیل ربیع‌الثانی.»

۵. عکسی از شاه با نوشته: «شکل ما، در پنجاه سالگی» (طهماسب پور، ۱۳۸۱، ص ۲۶). بنابراین نخستین ویژگی یادشده در تعریف سلفی را دارا هستند؛ اما آیا می توان این عکس ها را سلفی نامید؟ نوعی نگاه سطحی به ما می گوید که این دسته از عکس ها، نخستین سلفی های تاریخ به شمار می روند که اگر بخواهیم همین نگرش را بسط دهیم، حاشیه نویسی های او را نیز می توانیم برابر توضیحات عکس های به اشتراک گذاشته شده در شبکه های اجتماعی، یا به بیانی هشتگ ها بگیریم.

باید توجه داشت که اگر همین شرط اولیه، لازم و کافی بود، قدمت سلفی به قدمت نخستین دوربین ساخته شده به دست بشر می رسید و نه پدیده ای نو و قرن بیست و یکمی. به طبع، از آنجا که هزینه خرید و نگهداری دوربین عکاسی از یک سو و هزینه چاپ و ظهور عکس از سوی دیگر بسیار بالا بوده، حتی افرادی که توانمندی اقتصادی برای تهیه دوربین را داشتند، کمتر منبع و هزینه صرفی گرفتن چنین عکس هایی می کردند. دشواری ظهور عکس به روش های ابتدایی نیز، مزید بر علت می شد. همان طور که حتی در اوایل زمانه ناصرالدین شاه به جای کاغذ، از شیشه برای چاپ عکس استفاده می شد و بعدها این عکس ها روی کاغذ بازگردانده شدند. (افشار، ۱۳۷۰، ص ۱۰۰) آنچه اهمیت دارد، نگرش درست و خوانش صحیح اسناد تاریخی از این قبیل (منظور عکس) و پرهیز از نگاه سرسری و سطحی نگر به آن هاست. اثبات این که این عکس ها سلفی هستند یا خیر، نیازمند بررسی سایر ویژگی ها و خصوصیت های این گونه /ژانر است؛ عکسی که توسط شخصی از خودش و محیط پیرامونی گرفته می شود تنها در صورتی سلفی نام دارد که دارای ویژگی های زیر باشد: ۱. نحوه و وسیله عکس برداری آن، با سلفی های امروزی یکسان باشد.

۲. همانند سلفی های امروزی که در شبکه های اجتماعی به اشتراک گذاشته می شوند، مخاطب عام داشته باشد.

۳. سلفی نامیدن این عکس ها، از لحاظ دانش نظری تاریخ، بدون اشکال باشد.

۴. نحوه و وسیله گرفتن عکس

همان طور که پیش از این اشاره شد، ناصرالدین شاه قاجار به محض آشنایی با فناوری عکاسی در دنیای جدید و روبه رشد، اقدام به خریداری و تهیه این وسیله شگفت انگیز و نوظهور کرد. از این رو تمامی عکس های برداشته شده در این دوران، با همین مدل دوربین عکاسی، گرفته شده اند. حال اگر این مسئله را با شرایط حاضر و انواع دوربین های عکاسی موجود مقایسه کنیم، با اولین اشکال مواجه می شویم. عکس گرفتن از خود، به همان شیوه که ناصرالدین شاه انجام می داد، همواره امکان پذیر بوده و تنها شرط محدودکننده، منابع اندک و هزینه های سرسام آور برای گرفتن یک قطعه عکس بود. در حالی که امروزه می بینیم عکس های معمولی و عکس های سلفی به شیوه های کاملاً جدا از هم و با فناوری متفاوتی گرفته می شوند.

در حال حاضر، گرچه همچنان برای گرفتن عکس‌های معمولی از دوربین‌هایی که پیش از این هم در دسترس بود، استفاده می‌شود، تقاضا و زمینه بازار روز موجب شد تا شرکت‌های فعال در این عرصه دست به اقدام جدیدی زده و دوربین‌های جلو را به گوشی‌های هوشمند و تبلت‌ها اضافه کنند. این دو مورد به-علاوه دوربین اینترنتی که سابقه‌اش به حدود یک دهه می‌رسد، وسایلی هستند که به‌طور عمده برای سیلفی گرفتن استفاده می‌شوند. عکاس در حین گرفتن عکس با استفاده از این فناوری جدید، قادر است خود و محیط پیرامونش را به‌خوبی در تصویر مشاهده کرده و دید خاص و منحصر به فردی از خود به نمایش بگذارد. در واقع اصلی‌ترین ویژگی هنری عکس‌های سلفی که آن‌ها را به ژانری نو در هنر عکاسی تبدیل می‌کنند، همین نگاهی است که فرد می‌تواند از خود در دل جامعه و محیط اطرافش داشته باشد. (بهارلو، ۱۳۹۲، ص ۱) تنها بعد از آمدن شبکه‌های اجتماعی بود که تب به اشتراک‌گذاشتن عکس از خود در لحظه لحظه زندگی، فراگیر شد و نیاز به وجود چنین دوربین‌هایی با این قابلیت خاص در بین اقشار جامعه پدید آمد. بنابراین، حتی اگر عکس‌هایی را که ناصرالدین‌شاه در آینه از خود و یا به همراه همسرانش گرفته، به سبب وجود دید از اطراف، دارای این خصوصیت سیلفی بدانیم، سایر عکس‌های او که بدون داشتن تصور از خود در درون محیط، در حین گرفتن عکس و تنها با در دست گرفتن سیم دکلاشر برداشته شده، از ژانر سیلفی خارج می‌شوند. این عکس‌های انداخته‌شده در آینه، اگرچه با دوربین‌های خاص و جدید امروزی برداشته نشده، اما به این دلیل که در تعریف سیلفی اشاره شده بود: «...معمولاً با یک گوشی موبایل....» می‌توانند مورد اغماض قرار بگیرند.

۵. مخاطب عکس

مسئله دیگری که در ارتباط با تعریف سیلفی وجود دارد، مخاطب آن است. در گذشته عکس‌ها فقط در مواقع خاص و متفاوت، به‌منظور ثبت در آلبوم‌ها و به عبارتی برای خاطره‌سازی گرفته می‌شدند و کاربرد دیگری نداشتند. امروزه، اگرچه ثبت عکس به این دلیل منسوخ نشده و منطقاً هیچ‌گاه نمی‌شود، اما عکس گرفتن کاربرد دیگری نیز پیدا کرده است. به‌طور خاص عکس‌های سلفی، به تقریب هیچ‌گاه برای خاطره‌سازی انداخته نمی‌شوند، بلکه هدف از این نوع عکس‌برداری، به اشتراک‌گذاشتن آن‌ها در لحظه است. در واقع سیلفی نوعی درخواست و یا شاید فریاد برای دیده شدن است. عکاس با به اشتراک‌گذاشتن سیلفی، پیام «من اینجا هستم، به من نگاه کن» را مخابره می‌کند (بهارلو، ۱۳۹۲، ص ۲)؛ بنابراین دو نکته در مورد مخاطب سلفی وجود دارد: ۱. مخاطب عام دارد ۲. مخاطب آنی و لحظه‌ای دارد.

حال اگر عکس‌های گرفته‌شده توسط ناصرالدین‌شاه از خودش را با این نکات بسنجیم، دومین اشکال کار پدیدار می‌شود. شاه قاجار نه وسیله به اشتراک‌گذاری عمومی عکس‌هایش را داشت و نه اگر داشت چنین کاری انجام می‌داد. پیش‌تر گفتیم که اگر این عکس‌ها را سلفی بگیریم، پس حاشیه‌نویسی‌های آن‌ها نیز حکم هشتگ را خواهند داشت؛ اما آیا واقعاً ناصرالدین‌شاه قصد

«پست» درست کردن از عکس‌های آلبوم-هایش را داشت؟ به قطع تصویر همایونی در فرهنگ عصر ناصری، ارزشی بیش از این‌ها داشته که برای عموم و یا حتی برای درباریان به نمایش دربیایند؛ به خصوص که در بعضی از این عکس‌ها به همراه همسران خود بوده و نشان دادن عکس آن‌ها به هر محرم و نامحرمی غیرقابل تصور است.

از این رو قصد و نیت او بیشتر به حالت سنتی عکاسی و خاطره‌سازی نزدیک است تا نمونه جدید و اجتماعی سیلفی گرفتن. عکس‌های ناصرالدین شاه نه مخاطب عام دارد و نه مخاطب آئی، در واقع نوعی قصد برای ثبت در تاریخ در این عکس‌ها نهفته است که در حاشیه‌نویسی‌هایی مثل «شکل ما، در پنجاه سالگی» به وضوح قابل رؤیت است.

بنابراین، نام‌گذاری این عکس‌ها و حاشیه‌نویسی‌های آن‌ها، بدون تأمل و تدبیر در سازش یا ناسازگاری با مفاهیم مورد نظر، نتیجه‌ای جز بدفهمی و کج‌روی به بار ندارد و حاصلش غلط دیدن و غلط خواندن اسناد تاریخی است؛ اسنادی که خواندن صحیح و برداشت درست از آن‌ها، می‌تواند بسیار مفید و کارا باشد.

۶. زمان‌شناسی نهفته در مسئله

جدا از تمامی مسائل گفته شده در قسمت‌های پیش و بدون در نظر گرفتن این که عکس سیلفی چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؛ از لحاظ نظری، سیلفی نامیدن این عکس‌ها دارای اشکال است. مفهوم زمان-پیریشی یکی از مهم‌ترین مفاهیمی است که پژوهشگر تاریخ باید همیشه در نظر داشته باشد. اطلاق کردن مسئله‌ای به زمانی پیش از آنکه مسئله مورد نظر در اصل وجود داشته باشد، زمان‌پیریشی تاریخی نامیده می‌شود. شوربختانه همین مسئله همواره یکی از دام‌های پیش‌روی پژوهشگر تاریخی بوده و هست و بی‌توجهی مداوم به آن می‌تواند محقق را در مسیر پژوهش، گرفتار کج‌روی‌های سنگینی کند. مسائل و موضوعات زندگی روزمره ما، چنان برایمان عادی و جاافتاده شده‌اند که گاهی فراموش می‌کنیم پیش از زمان معینی هرگز وجود نداشته‌اند. این که بگوییم عکس‌هایی که ناصرالدین شاه از خود انداخته سیلفی هستند نیز دقیقاً از همین موارد است. شبکه جهانی اینترنت، پیشینه‌ای به اندازه حدود دو دهه دارد و عمر شبکه‌های اجتماعی از این هم کوتاه‌تر است. ابداع مفهوم سیلفی تنها بعد از ظهور و رواج شبکه‌های اجتماعی شکل گرفت و پیش از این اصولاً فکر کردن به چنین تعریفی بی‌اصل و اساس و بی‌معنا بوده است؛ بنابراین باید این تفکر که عکس‌های سیلفی می‌توانست پیش از اینکه گوشی‌های هوشمند و تبلت‌ها و دوربین‌های اینترنتی و... در دسترس مردم قرار بگیرند، وجود داشته باشند را به کلی دور انداخته و از چنین برداشت‌های سطحی و نادرست از اسناد و مدارک تاریخی تا حد امکان پرهیز کنیم.

عکس‌های سلفی، امروزه به فراگیرترین پدیده‌های عصر ما تبدیل شده و تصاویر لحظات گوناگون زندگی را ثبت و ضبط می‌کنند. شور و شوق برای عکس برداری مداوم و روزمره، پس از ابداع شبکه‌های اجتماعی، موجب شد تا سازندگان گوشی‌های هوشمند و تبلت‌ها و...، فناوری دوربین‌ها را به این لوازم الکترونیکی اضافه کرده و سلفی‌ها را تبدیل به یکی از متداول‌ترین امور روزانه مردم کنند. از طرفی همین شور و شوق باعث شد تا جست‌وجو برای نخستین سلفی‌های تاریخ آغاز شده و سرخ‌ها به ناصرالدین‌شاه قاجار رسید. وی که به هنر عکاسی علاقه وافری و بی‌حد و حصری داشت، اولین دستگاه‌های دوربین عکاسی را برای عکاس‌خانه سلطنتی خرید و اولین متخصصان فرنگی برای آموزش این حرفه به ایرانیان را به استخدام درآورد. او اقدامات فراوانی در جهت پایه‌گیری این صنعت و هنر در ایران انجام داد و به دلیل حمایت‌های مستقیم یا غیرمستقیم او، عکاسی در ایران رونق گرفت و پیشرفت کرد. از جمله عکس‌هایی که در آلبوم سلطنتی بیوتات باقی مانده، چند فقره عکس از ناصرالدین‌شاه است که خود او از خود گرفته است و از همین روست که نخستین سلفی‌های تاریخ به او نسبت داده می‌شود.

اما پرسش اصلی این است که آیا اساساً چنین نام‌گذاری صحیح است یا خیر؟ یک عکس برای سلفی بودن، جز این‌که توسط سوژه‌اش گرفته شده باشد، نیازمند ویژگی‌های دیگری نیز هست. در وهله نخست عکس برداری سلفی که با دوربین جلو انجام می‌شود، به فرد این امکان را می‌دهد تا در حین عکس برداری تصویری از خود در محیط پیرامونی داشته باشد؛ و در اصل همین قابلیت که شخص می‌تواند نوع نگرش به خویش را در جامعه و محیط اطراف به نمایش گذارد، سلفی را به یک گونه / ژانر جدید در هنر عکاسی تبدیل می‌کند. عکس‌های ناصرالدین‌شاه به جز آن‌هایی که در آینه برداشته شده چنین خصوصیتی ندارند.

نکته بعدی مخاطب این گونه عکس‌هاست. سلفی‌ها به طور عام بی‌درنگ پس از گرفته شدن در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک گذاشته شده و مخاطب عام و آنی دارند. این عکس‌ها کمتر به منظور خاطره‌سازی که کاربرد سنتی عکس در زندگی مردم بوده، انداخته می‌شوند. درحالی‌که عکس‌های شاه قاجار در اصل چنین مخاطبانی نداشته و بیشتر به منظور ثبت در تاریخ گرفته شده‌اند. درنهایت، مسئله اصلی از نظر دانش نظری تاریخ، زمان‌پریشی نهفته در موضوع است. اطلاق یک مفهوم به زمانی پیش از تعریف این مفهوم در تاریخ، زمان‌پریشی خوانده شده و از دام‌های بسیار فریب‌دهنده در مطالعه تاریخ است. باید توجه داشت که نخست شبکه جهانی اینترنت معرفی شد، سپس شبکه‌های اجتماعی روی کار آمدند و بعد از این بود که با آمدن فناوری دوربین جلو، مفهوم سلفی تعریف گردید. کل این تغییر و تحولات مربوط به دو دهه اخیر بوده و پیش از این زمان، به دنبال عکس سلفی گشتن معنا و مفهومی ندارد.

بنابراین با توجه به تمامی موارد گفته شده، نمی‌توان عکس‌هایی را که ناصرالدین‌شاه از خود انداخته، سلفی نامید. این مسئله در مطالعه اسناد تاریخی، بی‌دقتی به وجود آورده و اشتباهات فاحشی

به بار می آورد. اسناد و مدارکی که در پژوهش و بررسی حیات پیشینیان اهمیت و ارزش به سزایی دارند.

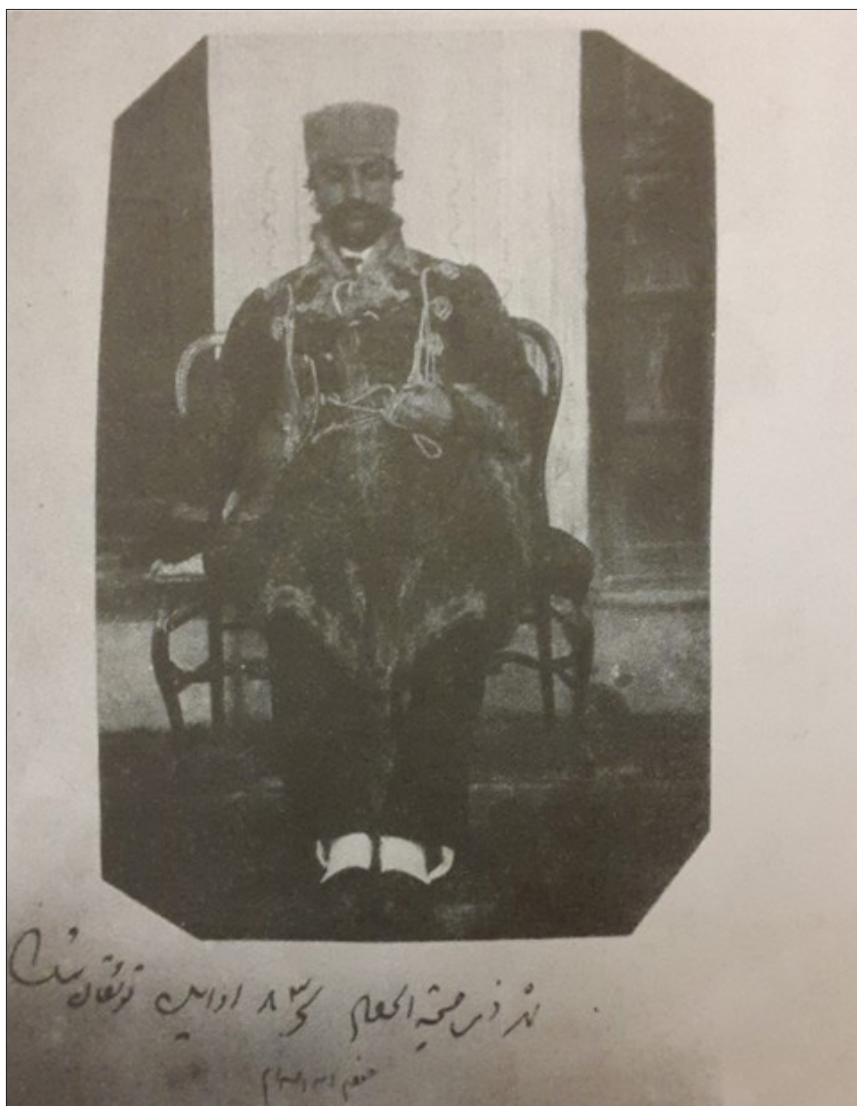
منابع

- استاین، دانا. (۱۳۶۸). *سرآغاز عکاسی در ایران*. (ابراهیم هاشمی، مترجم) تهران: اسپرگ.
- افشار، ایرج. (۱۳۷۰). *گنجینه عکس‌های ایران همراه با تاریخچه ورود عکاسی به ایران*. تهران: فرهنگ ایران.
- بهارلو، علی‌رضا. (۱۳۹۲، ۶ اسفند). «عکس: هنری به درازای دست: تاریخچه و جایگاه سلفی در دنیای امروز». *دوهفته‌نامه تندیس*، (۲۶۹)، ۱۴.
- طهماسب‌پور، محمدرضا. (۱۳۸۱). *ناصرالدین شاه عکاس*. تهران: نشر تاریخ ایران.
- McIntosh, C. (Ed.). (2016). Selfie. In *Cambridge advanced learner's dictionary* (4th ed.). Cambridge University Press.
- Chandler, D., & Munday, R. (2016). Selfie. In *A dictionary of social media* (2nd ed.). Oxford University Press.

پیوست‌ها

پیوست شماره ۱. ناصرالدین شاه در سال‌های آغازین سلطنت: «این عکس خود را خودم در اندرون انداخته‌ام. ۱۲۸۲. ه. ق.» (طهماسب‌پور، ۱۳۸۱، ص ۳۰)

پیوست شماره ۲. ناصرالدین شاه، نشسته بر دو صندلی در کاخ گلستان: «شهر ذی الحجه الحرام سال ۱۲۸۳ اوایل توشقان نیل خودم انداخته ام.» (طهماسب پور ۱۳۸۱، ص ۳۱)

پیوست شماره ۳. ناصرالدین شاه و هفت تن از زنان حرم سرا: «در جاجرود انداخته شد، سنه ۸۶ ثیلان ثیل ربیع الثانی» (طهماسب پور، ۱۳۸۱، ص ۳۲)

پیوست شماره ۴. عکسی از ناصرالدین شاه به همراه تعدادی از همسرانش، حدود سال ۱۳۰۷ ه.ق: «توی تالار آینه، عکس توی آینه انداخته شده است.» (طهماسب پور، ۱۳۸۱، ص ۳۸)